

POTŘEBA NOVÉ INTERPRETACE

K hlavním úkolům teologie patří nová interpretace evangelia pro její současníky, a to ať v církvi nebo mimo církev. Dlouho jsem byl přesvědčen, že hlavní obtíž současného člověka, která mu ztěžuje či přímo brání přijmout víru, je starý mýtický obraz světa, ve kterém se Bible a na ní založená křesťanská víra vyjadřuje, z toho pak především pojem ‚Bůh‘. Dlouho jsem se snažil tuto obtíž odstraňovat po vzoru svého učitele pomocí demytologizace a pojem ‚Bůh‘ interpretovat buď s Tillichem filozoficky nebo s Braunem antropologicky. Při vskutku chatrné výbavě v obou oborech to pro mne bylo dost těžké, nicméně věřím, že některým intelektuálně orientovaným zájemcům o křesťanství v Praze to snad přece jen pomohlo přiblížit se víře. Jako farář na velkém diasporním sboru jsem však zjistil, že jsem se spoustou námahy pro většinu ještě nerosozumitelnější než při použití pojmu ‚Bůh‘. Respektive: Zatímco pojem ‚Bůh‘ si možná spojovali se špatnou představou, pod mými interpretacemi si už většinou nedovedli představit vůbec nic.

Mezitím jsem došel k tomu, že moderní člověk není bezpodmínečně tak nenáboženský, jak soudil Bonhoeffer, a i kdyby byl, tak že ona obtíž nesouvisí ani tak se starým mytologickým obrazem světa nebo s pojmem ‚Bůh‘, nýbrž s proměnou právního vědomí dnešního člověka.

Teologie jakožto mluvení o něčem, o čem v podstatě přiměřeně mluvit nelze, je odkázána na analogickou řeč, to znamená, že si půjčuje termíny z jiných, s ní nutně nesouvisících disciplín, aby se pomocí nich pokusila vyjádřit své proprium. Např. termín ‚vstání‘ si půj-

čuje z fyziologie, termín ‚vzkříšení‘ z anesteziologie, termín ‚ospravedlnění‘ z práva, atd. Ačkoliv se pomocí těchto termínů teologie snaží vyjádřit ono nové a využívá jako analogie jen určité části významového pole onoho termínu, nemůže zabránit tomu, aby se i další část významového pole onoho termínu nevnašela jako ‚příměs‘ do onoho propria, které se pokouší vyjádřit. Nezůstává však pouze u onoho jednoho termínu, který si vypůjčila, nýbrž spolu s ním vstupuje do hry celé širší domovské prostředí onoho termínu.

Křesťanská teologie v navázání na židovskou užívá právě k vyjádření mnoha svých centrálních výpovědí termínů a představ, které svým původem pocházejí z oblasti práva. Spolu s nimi vstupuje do hry i celá právní logika a právní vědomí jako takové. Zatímco však ony právní termíny s jejich obsahem, logikou a za nimi stojícím právním vědomím, jsou dva až tři tisíce let staré, právní vědomí, které ‚indukují‘ v dnešním člověku, je současné, a tudíž neodpovídá. Toto současné právní vědomí pak brání v pochopení a přijetí teologických výpovědí, které hrají v křesťanství centrální roli, ač jejich intence vlastně nemá právní charakter.

Chci se na dvou příkladech pokusit ukázat, oč se mi jedná:

a) Pro člověka od antiky až po reformaci platilo jako neproblematické, že člověk v moci postavený – kupř. vladař – rozhoduje a užívá moci zcela suverénně, aniž by někomu ze svého rozhodnutí musel skládat účty. Např. .... vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu“ a „Všichni se šli dát zapsat, ...“ (L 2,1.3).

Vladař té doby nemusí zdůvodňovat proč a na základě jakého oprávnění, nemusí se nikomu zodpovídat ze svého užití moci, on sám je zákonem. Přeneseno na Boha: on je sice ‚vše-mohoucí‘, ‚vševědoucí a všudypřítomný, ale ze svých rozhodnutí a své vlády se nemusí nikomu zodpovídat – a nikdo se nad tím nepozastavuje.

Pro dnešního člověka v demokratickém státě je samozřejmé, že míře svěřené moci odpovídá míra odpovědnosti. Čím více moci, tím více odpovědnosti. Má-li někdo, byť to byl Bůh, ‚vše-moc‘, má i tomu odpovídající vše-odpovědnost. Nejde přitom ani o náboženství ani o ontologii, nýbrž o právní vědomí. Tady se můžeme kroutit, jak chceme, ale těžko můžeme ze Všemohoucího před dnešním člověkem sejmout odpovědnost za to či ono.

b) Pro člověka Orientu, ale pak i pro antiku a vlastně až do počátku osvícenství neexistoval jemňounce vyvážený vztah mezi vinou a trestem. Spíše platilo: Co šlo napravit a nahradit, muselo být napraveno a nahrazeno, a to i vyšší měrou. Protože však neexistovala trestní vazba, nýbrž pouze vazba vyšetřovací a ochranná, trestalo se v případech, kdy náprava nebyla možná, tresty tělesnými, často i hrdelními. Za přestoupení, která dnes nejsou ani trestná (např. cizoložství, rouhání), byl tehdy absolutní trest.

Říká-li se v Písmu svatém: „Kdo by totiž zachoval celý zákon, a jen v jednom přikázání klopýtl, provinil se proti všem“ (Jk 2,10) a „Není totiž rozdíl: všichni zhrěšili...“ (Ř 3,22n), pak může apoštol klidně uzavřít: „Mzdou hříchu je smrt, ...“ (Ř 6,23). Pro prvokřesťanské svědky platí jako nepochybné, že každý člověk zhrěšil vůči Bohu, a pro-

tože tento hřích nemůže odčinit, zaslouží si za něj trest smrti. Shlazení takového hříchu je možné jen obětí, tím že někdo vezme hřích i trest (smrt) na sebe. V kultu lidu staré smlouvy je to obětní zvíře, v křesťanské víře je to Kristus. Základem obou je společné právní vědomí situace člověka před Bohem, liší se od sebe v řešení této situace.

Problém dnešního člověka nespočívá ani v tom, že by nechtěl uznat vlastní hříšnost, ani v tom, že by neměl pochopení pro zástupnou oběť. Také nevěřící lidé jsou si vědomi své hříšnosti (patrně to vyjadřují jinak) a jejich neblahých důsledků. Rovněž mnozí dobře chápou smysl zástupné oběti - např. disidentů v době socialismu - za celý národ a jeho budoucnost. Jejich problém tkví v tom, že jim to obojí nejde dohromady s církevním učením o zástupné smrti Kristově za nás, o křtu, o ospravedlnění, atd. Dnešní člověk si je vědom svého hříchu, ale apoštolem ohlášený trest mu nepřipadá přiměřený, a to tím spíše, že ve většině demokratických států byl trest smrti zrušen. Byl by snad např. ochoten uznat, že za všechny lži, podvody, drobnou krádež a manželskou nevěru, jichž se za život dopustil, by si zasloužil třeba šest let nepodmíněně. Ale trest smrti? To mu připadá naprosto nepřiměřené a přehnané. A tvrdí-li mu někdo, že někdo (Kristus) místo něj za tyto jeho viny dostal a odpykal si trest smrti, považuje za absurdní, že je za to od něj požadována vděčnost. Kdyby si za něj Kristus odseděl těch šest let, byl by mu jistě skutečně vděčný, ale když si nechal přišít víc, je to spíš jeho (Kristův) problém. Opět zde narážíme na to, že nejde ani tak o náboženství nebo o ontologii, nýbrž o všeobecně rozšířené právní vědomí, na němž se podílí i církev.

Potíž je v tom, že právě učení o zá-
stupné oběti Kristově na straně jedné
a o našem ospravedlnění na straně dru-
hé vytváří onu základní klenbu, která
spojuje náš osobní osud v životě a ve
smrti s globální nadějí v Kristu. Je-li
však jeden ze stavebních kamenů
(hřích – trest) zpochybněn, hroutí se
celá ona myšlenková stavba, která patří
k jednomu ze základních pilířů víry.

NELPĚNÍ A TAO

O nelpění jako o možném společném
tématu mezináboženského rozhovoru
napsal pozoruhodný článek Milan Bala-
bán v *Teologické reflexi* (2, 1996, 108
až 116). Rád bych zde k němu přitakal
a zároveň jej doplnil poznámkou o tao-
ismu.

Základní text taoismu, kniha *Tao-te-
-fing* je jako dokonale vybroušený dé-
mant. Je to ucelený systém, bez zřetel-
ných vztahů k autorovi či k době, kdy
kniha vznikla. Pokusím se tu čtenáři
předložit jakousi situační skicu: Teistic-
ké systémy přední Asie, tedy židovství,
křesťanství a islám shrnuje podle mého
přesvědčení Buberův personalismus.
Proti nim stojí nonpersonální či trans-
personální systém Asie jihovýchodní,
mnohotvárný hinduismus, soucitný džin-
ismus a hluboce promyšlený buddhis-
mus v Indii a konfucianismus a tao-
ismus v Číně. Konfucianismus ulpívá
na formě, taoismus jde hlouběji.

Velmi stručně řečeno: Podstatou uče-
ní Konfuciova je uctívání (apoteóza)
kosmicko-etického řádu, *li*; proto je to
učení hierarchizující, státotvorné a stát-
nické. Podstatou taoismu je sebeztož-
ňování s všeobjímajícím děním *,tao*,

Stojíme tedy v teologii před úkolem,
ono bytostné v budoucnosti nově inter-
pretovat, a to buď pomocí právních
kategorií, které odpovídají právnímu
vědomí dnešního člověka, nebo s po-
mocí zcela jiných kategorií a představ
než jsou ty právní.

Petr Chamrád

kteří je prapodstatou veškerého jsoucna.

Vynikající znalkyně taoismu, překla-
datelka Tao-te-tingu s pozoruhodným
komentářem, Berta Krebsová, uvádí
v předmluvě ke svému překladu dva
hlavní rysy taoismu: ‚stejnost‘ a ‚neza-
sahování‘. Analyzujeme-li tyto pojmy,
vedou k dalšímu, který je jejich vyústě-
ním, a to je ‚prázdnota‘. Ta pak je taois-
tickým výrazem pro buddhistické ‚ne-
ulpívání‘.

Pokusme se vysvětlit si to alespoň
zcela stručně. První a základní zásada,
jednota všeho jsoucna, totožnost či stej-
nost všech věcí, znamená, že vše, co
jest, je zplodinou a součástí nekoneč-
ného a neustálého dění, zvaného tao.
Proto je krátkozrakým omylem lišit
hmotu a ducha, člověka a přírodu, sub-
jekt a objekt.

Druhá zmíněná zásada ‚nezasaho-
vání‘ roste z poznání, že vše, co je,
ustavičně plyne a trvá v nepřetržitě
proměně. Tomuto dění či plynutí, zva-
nému tao, je třeba se oddat a podřídit,
stát se jeho součástí, nechť je ovládat
a regulovat, zasahovat do jeho toku
a spontánního pohybu. Takové zasaho-
vání je jeho porušování, poškozování